

Oponentský posudek na bakalářskou práci Simony Stejskalové *Zlo a jeho náprava v myšlení J.-J. Rousseaua*

Jakub Jirsa

Simona Stejskalová (dále autorka) si klade za cíl prozkoumat „problém zla a jeho řešení v díle Jeana-Jacquesa Rousseaua“ (s. 6.). Autorka správně směřuje výklad o zlu k tématu lidské přirozenosti (kap. 1). Ve druhé kapitole se pak autorka zabývá genezí zla, kterou opět dobře popisuje proměnou *amour propre* v *amour de soi*. Autorka si zde dobře všímá klíčové role „pohledu“, zanedbává však podle mne výklad o rozumu jakožto ambivalentní lidské schopnosti (v tomto momentu mi Rousseau přijde jako jeden z prvních kritiků racionality a „moderny“). Ve třetí kapitole pak autorka popisuje možnou nápravu lidské společnosti skrze společenské instituce nově koncipované okolo klíčového pojmu „obecné vůle“.

Domnívám se, že práce má dva obecné problémy (k partikulárním se dostanu níže): za prvé, její vlastní téma vychází spíše z problémů v sekundární literatuře, než z textu Rousseauových knih. Tématu teodiceje se podle mne věnují jiné texty (viz níže), než se kterými autorka pracuje. Za druhé, přijde mi, že zejména druhá polovina práce trpí neuspořádaností, resp. absencí souvislého výkladu. Nicméně i tak se domnívám, že autorka ukazuje možnou cestu k výkladu zla v Rousseauově díle. Vlastní provedení práce je však problematické.

Hned pojem „teodicea“ zůstává nevysvětlen a textově neuchopen; autorka pracuje především s *Rozpravou o původu nerovnosti mezi lidmi* a *Emilem* (v závěrečné pasáži pak s textem *O společenské smlouvě*). Ani v jednom z těchto textů není otázka zla nějak významně spojena s obhajobou boha. Mnohem relevantnější by byl Rousseauův dopis Voltairovi (1756), ve kterém Rousseau oponuje Voltairově výkladu Lisabonské katastrofy. Relevantní by mohl být také fragment *O bohu*.

K pojmu „lidské přirozenosti“ mám následující poznámku: autorce podle mne uniká téma *jednoty*, resp. rozpolcenosti, lidské osoby. Rousseau charakterizuje divocha jako jednoduchého nejen vzhledem k způsobu života, ale také jednotného ve vztahu k sobě samému. Člověk ve společnosti je naopak rozdělen na partikulárního, tělesného jednotlivce a (obecného, univerzálního) občana. Z tohoto rozdělení pramenní i utrpení, a v rozpravě *O společenské smlouvě* pak Rousseau ukazuje, jak je ve společenském stavu možné znovu dosáhnout jednoty. Tento problém je zřetelný i ve třetí kapitole, kde autorka chápe možnou nápravu především jako *nápravu společnosti* a jejích institucí; nicméně klíčový je podle mne dopad těchto změn na člověka, kterému má opět umožnit žít v jednotě se sebou samým.

V rámci druhé kapitoly vidím podstatný problém v nedostatečném výkladu komplexní povahy *amour propre* (zejm. kap. 2.1.1). Autorka se snaží odlišit standardní, moderní a svojí interpretaci, ale postrádám jasnou výkladovou linii a zejména odkazy do textu. Dalším problémem, který se podle mne vyskytuje napříč celou prací, je absence výkladu o roli „rozumu“ (zejm. jeho negativní roli při konstrukci společnosti, soukromého vlastnictví, a tedy mnohého morálního zla; obdobně absentuje výklad o rozumu v kap. 2.3 a 2.4, kde autorka tvrdí, že „zlo vstoupilo do světa kombinací vnějších okolností a lidské nedbalosti“, str. 18).

Na str. 20 autorka tvrdí, že Rousseau považuje i otroka za zkaženého, protože svojí poslušností odporuje přirozenosti světa. Není v tomto ohledu ale důležité, že Rousseau hovoří o „prvních otrocích“?

Ve třetí kapitole postrádám podrobnější (a ucelenější) výklad o „obecné vůli“, chápu, že takový výklad nelze podat v naprosté úplnosti, avšak bylo by dobré alespoň nastínit hlavní body (vztah individuální a obecné vůle, její charakteristiky – např. vztah k dobru – a politické konotace).

Možné otázky:

- Bylo by možné vysvětlit, jak nám svobodná vůle umožňuje uvést se do souladu s božským? (s. 12)
- Jak podle autorky Rousseau vykládá vznik morálky? (srov. s. 16, kde je jistý výklad načrtnut, ale musí být podle mne rozveden a vysvětlen)
- Pokud autorka na str. 28 píše, že v Emilovi vzniká soucit výchovou, jak se má toto tvrzení k jejím předchozím interpretacím rozpravy *O původu nerovnosti*, ve kterých se zdálo (podle mne správně), že soucit je jedním z vrozených aspektů lidské přirozenosti?

Domnívám se, že práce může být obhájena. Její současná podoba mne však vede k hodnocení práce jako **dobré** a při vynikající a bezchybné obhajobě případně i **velmi dobré**.

29.8.2019